

***Упровадження Універсальної
десятькової класифікації (УДК) в
практику роботи бібліотеки
ВДПУ***

***Стан та
перспективи
розвитку***

***Зарванська І. В.
2018***

Універсальна десяткова класифікація

- **УДК** – міжнародна багатомовна класифікаційна система, що об'єднує усі галузі знань в єдиній універсальній структурі із загальною десятковою нотацією і представлена у вигляді таблиць. УДК побудована на основі **Десяткової класифікації Дьюї (за згодою автора)**. У **1905-1907** роках світ побачило **перше** видання таблиць.
- З 1992 року Універсальна десяткова класифікація є юридичною **власністю Консорціуму УДК** (м. Гаага, Нідерланди). Класифікація нараховує **більше 66 тис.** індексів, використовується **130 країнами**, перекладена на **57 мов** світу. Представлена в паперовому, електронному на **CD-ROM** та **онлайн форматах**.

УДК в Україні

- У 1997 році Книжковою палатою України розроблено **проект «Класифікаційна система України»** з метою впровадження україномовної системи УДК, підписано угоду, придбано ліцензію Консорціуму УДК.
- У 2000-2001 роках вийшло **перше видання** таблиць у 2-х книгах. У 2008, 2011 роках – **друге видання** у 8 книгах. На сьогодні найбільш **актуальним** є двотомне видання 2017 року, в якому представлені еталонні таблиці УДК українською мовою зі змінами та доповненнями за **2007-2011 рр.**

(Що у нас?) УДК у бібліотеці ВДПУ

- Бібліотека ВДПУ приступила до ознайомлення та виконання постанови Кабінету Міністрів України від 22 березня 2017 року № 177 «Про припинення використання Бібліотечно-бібліографічної класифікації та впровадження Універсальної десяткової класифікації» і Наказу Міністерства освіти та науки України № 929 від 26 червня 2017 року з моменту їх оприлюднення.
- Проаналізовано та виокремлено **нормативну** базу, визначено **методичний та інформаційний** супровід впровадження УДК та стан забезпечення таблицями.

Передумови впровадження УДК

Критерії	Стан
Вихідна позиція	<ul style="list-style-type: none">• систематизація за ББК• розстановка за Робочими таблицями• протягом 10 років бібліотека надає індекси УДК на авторські оригінали
Нормативне забезпечення	<ul style="list-style-type: none">• при індексуванні бібліографічних ресурсів бібліотека керується ДСТУ 6096:2009 «Універсальна десяткова класифікація. Структура, правила ведення та індексування». Набув чинності 01 липня 2009 року. Відповідає міжнародному стандарту ГОСТ 7.90-2007.• відповідно ДСТУ 4861:2007 «Інформація та документація. Видання. Вихідні відомості» кожне національне видання має містити індекс УДК
Методичне забезпечення	<ul style="list-style-type: none">• методичні вказівки та правила індексування за УДК (розміщені в Основній таблиці у вступі та всередині ресурсу як приклади)• матеріали Книжкової палати України• навчання• власні напрацювання
Інформаційне забезпечення	<ul style="list-style-type: none">• Інтернет, сайти, блоги, YouTube• соціальні мережі• фахові статті• ЕК бібліотек• матеріали круглих столів, семінарів, конференцій, засідань Міжвідомчої комісії з питань упровадження Універсальної десяткової класифікації (УДК) в Україні
Забезпечення таблицями	<ul style="list-style-type: none">• 2 примірники Таблиць у 2-х книгах, 2017 рік• Таблиці 2000-2001 років у 2-х книгах• неповне видання 2008 року, 4 книги• електронний варіант на CD-ROM• UDC-online (посилання з сайту бібліотеки)

I - підготовчий етап впровадження УДК

- **Самостійно вивчаються** правила та методика індексування за УДК
- Визначено **понад 15 тис. індексів** на авторські оригінали. **Архів** виконаних замовлень збережено
- Розроблено **методичний модуль «Універсальна десяткова класифікація: історія та сучасний стан»**
- Використано Таблиці 2000-2001 рр. при створенні **Тезаурусу** для ЕК бібліотеки
- При формуванні **Авторитетного файлу «Предметні заголовки»** частково застосовано Таблиці УДК
- Опубліковано статтю **«Універсальна десяткова класифікація як система організації знань авторських оригіналів»** у журналі Вісник книжкової палати в 2013 році, № 5 та статтю **«Концептуальна модель каталогізації як засіб забезпечення доступу до бібліографічних ресурсів»**, журнал «Бібліотечний вісник» 2013 рік, № 5
- Підготовлено **реферат «Універсальна десяткова класифікація у забезпеченні індексування документів»**
- Здійснено комплекс **виступів** перед магістрантами та науковцями кількох кафедр з метою ознайомлення та пропагування УДК та проведено цикл **презентацій УДК** для користувачів при наданні індексів на авторські оригінали
- **Хор УДК розглядаємо як іміджевий арт-проект** у період святкування столітнього ювілею бібліотеки

(Що у людей?) Питання та відповіді

1. Які українські бібліотеки не використовують Таблиці класифікації при формуванні поличного індексу?
2. Як провідні технічні, медичні та сільськогосподарські бібліотеки України, котрі десятиліттями використовують таблиці УДК, формують поличний індекс? Чи застосовують бібліотеки подібного типу власні розробки?
3. Чому бібліотеки України при формуванні поличного індексу намагаються використовувати таблиці УДК? Чому такі бібліотеки при створенні поличного індексу не використовують інший підхід?
4. Які бібліотеки використовують у своїй роботі схожі на наші робочі таблиці?
5. Чи допустимо українським бібліотекам, створюючи індекс, приймати самостійні рішення, вивчення предмета переміщати в предмет, а не в педагогіку, де йому належить бути, і як приписано в таблицях.
6. Чи можливо на сьогодні диктувати та нав'язувати бібліотекам методики та способи розстановки фонду?

Продукт каталогізаційного процесу

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ ЗАПИС

• *Якість*

ПОВНОТА

ТОЧНІСТЬ

• *Цінність*

Бібліографічні записи

Національна бібліотека України ім. В. Вернадського

V357044/1-2 **поличний індекс**

Романчук, Леся Іванівна

Місто карликів : роман у 4 кн./ Леся Романчук. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2018. **Кн. 1 ; Кн. 2.** –2018.-537,[2] с. **ISBN 978-966-10-4978-8**

Рубрикатор НБУВ:

Ш6(4УКР)6-44

***Наукова бібліотека національного педагогічного
університету ім. М. Драгоманова***

4У(075) **поличний індекс**

V42

Від звука до тексту: аналіз мовних одиниць різних рівнів : навчальний посібник /за ред. А. А. Силки. – 2-ге вид., випр. і доп. – Суми : Університетська книга, 2012. – 348 с. – **ISBN 978-966-680-599-0**: 90 грн.

УДК 811.161.2(075.8)

НТБ Дніпропетровського університету залізничного транспорту

СП

Е 30

Егоров, С. А.

Совершенствование способов размещения и крепления штабельных многорядных вертикально устанавливаемых грузов на открытом **подвижном составе** : дис. к.т.н. : 05.22.08 / С. А. Егоров ; Сибир. гос. акад. путей сообщ. - Новосибирск, 1996. - 24 с. –

УДК 656.212.6.073.22

У 004

П 19

Пасічник, В. В.

Веб-технології : підручник. Кн. 1 / В. В. Пасічник, О. В. Пасічник, Д. І. Угрин. - Львів : Магнолія 2006, 2018. - 335 с. : табл. - (Комп'ютинг). - Бібліогр.: с. 330-333. - ISBN 978-617-574-093-4 : 274.00 грн

УДК 004.7

1174

В 58

Власова, Т. І.

Англійська мова. Лексичний та граматичний мінімум до тем "At the railway station" та " Railways" : Метод вказівки для студ. I курсу денної та заоч. форм навч. техн. спец. / Т. І. Власова, К. М. Перерва, І. А. Чибісова. - Дніпропетровськ : Вид-во Дніпропетр. нац. ун-ту залізн. трансп. ім. акад. В. Лазаряна, 2010. - 53 с. - (ДІІТ. Каф. Іноземні мови). - 4.15 грн

УДК 811.111(075.8)

МФШ

М 42

Медєцов, Е. У.

II етап – практичне виконання постанови Кабінету Міністрів України № 177 (з 01.09.2017 р.)

- Припинено використання ББК у бібліотеці
- Здійснюється індексування нових надходжень за УДК (книги, ноти, наукові звіти, автореферати, дисертації, дипломні роботи, диски)
- Відбувається індексування документів за УДК при ретроконверсії
- Продовжуємо індексувати авторські оригінали
- Проводимо у відділі індивідуальні консультації з методики індексування
- Відображаємо УДК на документі (на місці ББК), каталожній картці (на місці ББК), яка вливається в ГАК та зарезервованому полі під УДК при створенні бібліографічного запису
- Створено Словник «Розділ знань» за УДК
- Зроблено посилання з сайту бібліотеки на UDC-online
- Використовуємо Таблиці УДК при доповненні Тезаурусу новими дескрипторами
- При формуванні Авторитетного файлу «Предметні заголовки» застосовуємо Таблиці УДК
- Продовжуємо пропагувати УДК для користувачів
- Підготовлено доповідь на засідання методичної ради бібліотеки з питань упровадження УДК

УНІВЕРСАЛЬНА ДЕСЯТКОВА КЛАСИФІКАЦІЯ (УДК) SWOT-АНАЛІЗ

СИЛЬНІ СТОРОНИ	СЛАБКІ СТОРОНИ
<ul style="list-style-type: none"> • міжнародна (130 країн використовують, перекладена на 57 мов) • універсальна • мнемонічна • пластична • синергійна • фасетна • актуальна (відображає сучасні знання) • комбінаційна • європейська класифікація (з 1992 року володіє Консорціум УДК, м. Гаага, Нідерланди) • перевірена часом (1905-1907 рр., перше вид.) • нараховує більше 66 тис. індексів • представлена в різних форматах • ліцензійна (Книжкова палата України, 1997 рік) • визнання УДК класифікаційною системою України • досвід індексування авторських оригіналів • наявність 2 примірників актуальних Таблиць в бібліотеці ВДПУ 	<ul style="list-style-type: none"> • непристосованість до створення адекватного локаційного індексу, класифікаційна формула потребує значної оптимізації, де індекс зазнає радикальних змін • при намаганні творення локаційного індексу за допомогою таблиць УДК – в результаті отримуємо не повноцінний індекс, а його модифікацію та інтерпретацію • в методиці (Основні таблиці) не зазначено, що УДК може виконувати функцію поличного індексу • відсутність уніфікованої методики зі створення локаційного індексу • програма ІРБІС-32 не зберігає індекс, який не можна скорочувати, наприклад, 821.161.2'06.09(075.8) • long-index, важко досягти уніфікованості побудови індексу • методика та предметне навчання знаходяться в педагогіці (що вірно, але створює незручності при розстановці фонду) • суб'єктивність індексатора при створенні індексу • відсутність достатнього досвіду індексування в бібліотеках України
МОЖЛИВОСТІ	ЗАГРОЗИ
<ul style="list-style-type: none"> • створює пошуковий образ знань в глобальному електронному середовищі • функціонує як система організації знань • спонукає до обміну світовим науковим досвідом • сприяє якісному індексуванню в країні на основі міжнародних стандартів • застосовується в інформаційних автоматизованих системах, забезпечуючи релевантний пошук та розповсюджується серед споживачів інформації 	<ul style="list-style-type: none"> • заміна та вилучення індексів 1 раз на 10 років • можлива неспроможність бібліотеки придбати новий (актуальний) екземпляр у майбутньому • заявлено про нове видання 2018 року, зі змінами та доповненнями на 2016 рік (не остаточне рішення) • можлива неспроможність держави продовжити ліцензування (ми не будемо мати права працювати з таблицями) • інтерпретація методики індексування вітчизняними

**РОБОЧІ ТАБЛИЦІ ДЛЯ ВИЗНАЧЕННЯ
ПОЛИЧНОГО (ЛОКАЦІЙНОГО) ІНДЕКСУ БІБЛІОТЕКИ ВДПУ
SWOT-АНАЛІЗ**

СИЛЬНІ СТОРОНИ	СЛАБКІ СТОРОНИ
<ul style="list-style-type: none"> • не УДК, не ББК • виконують функцію творення поличного (локаційного) індексу, зазначаючи місцезнаходження, місцезберігання, місцерозташування документа • завершеність, збалансоване поєднання цифр та букв • індекс носить тематичний характер, зазначаючи предмет, країну, час, форму • індекс компактний, мнемонічний, не скорочується, • таблиці забезпечують стабільність та зберігають спадкоємність з УДК (цифровий ряд) • багаторічний досвід використання, сформовані знання, уміння та навички у співробітників бібліотеки • незалежність від впливів інших структурних об'єднань, які знаходяться у пошуку «своїх» локаційних таблиць • на них все «зав'язано» (розстановка, каталоги, індикатори, формуляри, інвентарна та сумарна книги) 	<ul style="list-style-type: none"> • недостатньо розкривають зміст конкретного бібліографічного ресурсу • не відображають нові знання, та забезпечують їх локаційну розстановку • написані російською мовою • наявність марксистсько-ленінської тематики • розширені • на них все «зав'язано» (розстановка, каталоги, індикатори, формуляри, інвентарна та сумарна книги)
МОЖЛИВОСТІ	ЗАГРОЗИ
<ul style="list-style-type: none"> • сприяють оперативному виконанню читацьких запитів, швидкому знаходженню замовлених документів, забезпечуючи доступ до знань • надають можливість розставити методика вивчення предмета в галузі • забезпечують розстановку фонду за основними цифровими індексами УДК • мають високі пошукові характеристики в ЕК (книгозабезпеченість, методика, розділи знань в сумарній книзі тощо) • використовуються (у стилізованому вигляді) іншими бібліотеками вищих закладів освіти, наприклад, НБ Національного педагогічного університету ім. М. Драгоманова, НБ ім. М. Максимовича, НТБ КПІ тощо. • зберігають один ряд розстановки • надають академічну свободу при творенні нових необхідних індексів 	<ul style="list-style-type: none"> • адміністративне втручання • тиск зовнішнього середовища • данина «бібліотечній моді» • непрофесійність • незбереження таблиць наступними поколіннями бібліотечних працівників • нерозуміння інтегральності таблиць • зацикленість на тому, що поличний та класифікаційний індекс мають співпадати • можлива стереотипність мислення, нерозуміння того, що локаційний та класифікаційний індекси мають різні цілі, функції, та, відповідно, результати, і тому, апіорі не можуть бути однаковими • можливе неусвідомлення того, що розстановка може бути систематичною, тематичною, предметною, змішаною, формальною (алфавітна, хронологічна, географічна, мовна, форматна, номерна, форматно-інвентарна тощо), і такий підхід цілком прийнятний для бібліотеки ВДПУ

III етап – перспективи індексування документів в умовах реформування (заміни) класифікаційної системи України

- В подальшому забезпечити індексування документів за Таблицями УДК у 2-х кн. (майбутнім скороченим варіантом Таблиць можуть керуватись лише бібліотеки з фондом до 100 тис примірників)
- Застосовувати рекомендації Міжвідомчої комісії з питань упровадження Універсальної десяткової класифікації (УДК) в Україні
- Використовувати методичний супровід з питань систематизації за УДК Книжкової палати України
- Залишити розстановку фонду за Робочими таблицями
- Робочі таблиці перекласти, скоротити, визначивши основні індекси
- Розробити таблицю відповідності поличного (локаційного) та класифікаційного індексів
- Брати участь у заходах з практичного індексування за УДК.

УДК у бібліотеці ВДПУ

Індексування авторських
оригіналів

Індексування
бібліографічних ресурсів

Відображення УДК в
ЕК при створенні БЗ та ГАК

Статті, монографії, збірники,
підручники, дисертації,
методичні матеріали тощо.

Матеріали для
Інституційного репозитарію

Бібліографічний ресурс – об'єкт у сфері бібліотечних колекцій, який складається з продукту інтелектуальної чи художньої творчості (Декларація про міжнародні правила каталогізації).

Авторський оригінал – оригінал твору, який буде переданий автором у видавництво з метою його підготовки до видання і випуску у світ (Словник книгознавчих термінів).

Авторський оригінал – це твір колективного чи індивідуального автора, підготовлений до публікації та поданий на індексування в рукописному, друкованому чи електронному вигляді (авторське визначення).

Уніфікований порядок вибору складників індексу УДК

Ч. ч.	Назва	Символ	Таблиці
1	Основні класи	0/9	Основна таблиця
2	Спеціальні визначники	'0/9	Допоміжні таблиці, розділ II
3	Спеціальні визначники	.01/.09	Допоміжні таблиці, розділ II
4	Спеціальні визначники	-1/-9	Допоміжні таблиці, розділ II
5	Загальні визначники основних характеристик	-02/-05	Допоміжні таблиці, розділ I, Таблиця Iк
6	Загальні визначники форми документів	(0)	Допоміжні таблиці, розділ I, Таблиця Id
7	Загальні визначники місця	(1/9)	Допоміжні таблиці, розділ I, Таблиця Ie
8	Загальні визначники часу	"..."	Допоміжні таблиці, розділ I, Таблиця Ig
9	Загальні визначники мови	=...	Допоміжні таблиці, розділ I, Таблиця Ic
10	Загальні визначники рас, етнічних груп та народів	(=...)	Допоміжні таблиці, розділ I, Таблиця If

Приклади застосування класифікаційної формули

Класифікаційна формула

0/9'0/9.01/.09-1/-9-02/-05(0)(1/9)"... "=... (=...)

Сімейні стосунки як чинник емоційного розвитку підлітків

УДК 159.942-053.6:316.362.1

Україно-польські міждержавні та міжнаціональні відносини періоду 1992-2012 рр. : збірник наукових праць українською та польською мовами

УДК 94(477:438)"1992/2012"(06)=161.2=161.1(=161.2:=161.1)

**Алфавітний підхід запам'ятовування
розташування спеціальних
визначників у класифікаційній формулі**

А (апостроф) '0/'9

К (крапка) .01/.09

Р (риска, дефіс) -1/-9

За методикою повинно бути 821.161.2'06.09-31
(Застосування Четвертого та П'ятого Правил
індексування)

хоча, як приклад - в таблицях 821.161.2-2.09, що
не сприяє уніфікації індексів

Приклади позначення дат в УДК

91 рік до н. е.	“-0091”
Період з V по II ст. до н. е.	“679.5/679.2”
II тис. н. е.	“1”
II ст. н. е.	“01”
102 рік н. е.	“0102”
2 рік н. е.	“0002”
Стародавній світ	“652”
Середні віки	“653”
Новий та новітній час	“654”
Воєнний час	“364”
Середні віки V- XV ст.	“04/14”
XVIII ст.	“17”
Кінець XVIII ст.	“179”
Початок XX ст.	“190”
20-40 роки XVIII ст.	”172/174”
1 квітня 1980 року	“1980.04.01”
Перша половина XX ст.	“190/194”
Друга половина X X ст.	“195/199”
Еволюція	“71”
Періоди літератури	82’01/’06

Застосування індексування в ЕК

- Систематизація
(Класифікаційні таблиці, в т.ч. УДК)
- Предметне індексування
(Авторитетний файл предметних рубрик)
- Координатне індексування
(тезаурус, вільне індексування)

Дискусія. Як вірно?

Варіанти індексів

Болонський процес

УДК 37.014.25

Методи викладання у вищій школі

УДК 378.147

Біобібліографія

УДК12А/Я+016:[929А/Я+галузь](092)

Інклюзивна освіта

УДК 373-056.2/.3

Викладач

УДК 378-057.175

Болонський процес

УДК 378.014.25(4)

Методи викладання у вищій школі

УДК 378.147.091.33

Біобібліографія

УДК 016:[929А/Я:галузь]

Інклюзивна освіта

УДК 373:376-056.2/.3

Викладач

УДК 378.011.3-057.175

Висновки

- **УДК як ІПМ передкоординатного типу** покликана відображати **зміст** матеріалів за допомогою **класифікаційних індексів**, згортаючи його та створюючи **пошуковий образ знань**, які закладені в них. Технологічно цей процес дуже непростий, необхідно прикладати багато зусиль, щоб вірно вибудувати **класифікаційну формулу**, бути в курсі сучасних уніфікованих **методик та підходів, тенденцій та практик**. **Навчити спеціалістів систематизувати за УДК – основне завдання сьогодення.**
- **Полічний індекс (локаційний індекс)** вказує на **місце зберігання, знаходження, локацію** документа. Розстановка повинна бути зрозумілою, оптимальною, сприяти швидкому **знаходженню** документа та відповідати потребам читачів окремої бібліотеки. Вона може бути **специфічною та особливою** для конкретної бібліотеки і визначатися кожною **книгозбірнею індивідуально**. **Систематична, тематична, предметна, формальна (алфавітна, хронологічна, географічна, мовна, форматна, номерна, форматно-інвентарна)** чи **змішана розстановка фонду – вибір бібліотеки.**